

KURJER LITIEWSKI

w WILNIE dnia 17 Września V. S. ROKU 1810.

S. PETERSBURG V. S. d. 7 września.

W promocyi rang zostali: w Nizowskim m. pułku Kiltzewski porucznikiem, Packiewicz Daszkiewicz chorążemi; w Sofijskim m. p. Kurowski sztabkapitanem, Skibniewski i Zaranek porucznikami, Strzałkowski, Pachowski, Zebrowski i Suworow chorążemi; w 3cim strzeleckim Romanowski porucznikiem, Piotuch, Wysocki podporucznikami, w Ekaternosławskim grenadyer. p. Prozorkiewicz 1szy i 2gi, Daszkiewicz porucznikami, Horodecki, Cerpinski podporucznikami; w Włodzimierskim, m. p. Rożałowski kapitanem, Doliński sztabkapitanem, Lipiński, porucznikiem, Ławrzynowicz, Starzyński, Dombrowski, Zrażewski, podporucznikami, w Woroneżskim m. p. Kiewlicz kapitanem, Wasilewski 2gi Wadarski, sztabkapitanami, Galcewicz porucznikiem, Pogorzelski podporucznikiem; w Archangelodzkim m. p. Dobrowolski, Jowszyc, Krzyżycki, Wodnicki porucznikami. Łoiewski, Soroka, i Petryżycki chorążemi.

Dzisiejsza gazeta S. Peterzburska zawiera pod artykułami ze Sztokolmu, Erebro i Hamburga następne wiadomości o wyborze królewicza następcy tronu szwedzkiego. Tajny komitet, po wielu sessjach nakoniec przelczył królowi opinią drugą zupełnie przeciwną pierwszej co do wyboru następcy tronu szwedzkiego. Karol 13 doniósł o tym radzie monarszey i obiałwil urzędnikom koronnym że podług tajnego komitetu Xże Pontecorvo mianuie się następcą tronu szwedzkiego. Z 12stu członkow tajnego komitetu w Erebro, 4ry głosy były za Xciem Augustenburgiem, lecz za przybyciem gońca z Paryża wszyscy zgodzili się na Xcia Pontecorvo. Dnia 18 sierpnia król w następnych wyrazach przelczył stanom seymuiącym propozycyą do tego wyboru „Troskliwio dobro oyczyzny, niecierpliwi ażeby iak nayprędzey zatwierdzić iey los wyborem następcy, pochwalamy głos narodu za Xciem Pontecorvo przemawiający. Swietne czyny bohaterkie włożyły mu wieniec na głowę. Wielkie zasługi przygotowały iemu znakomite miejsce w historyi. Wyborne przymioty cywilne chwale jego utwierdziły i rozpostrzeniły. Jego postępowanie z woyskami szwedzkimi, w czasie przeszley woyny, przekonalo że ten Xiążę jest niezmyślonym sposobem. Prawdziwie przychylny dla narodu szwedzkiego, przeciwko któremu koniecznie walczyć musiał. Wszystkie te okolicznosci zastanowiły naszą uwagę: Musieliśmy zgodzić się na ten wybor następcy. W tak ważney rzeczy zapytaliśmy się o opinią komitetu tajnego stanow seymuiących i rady monarszey. Większość głosow pierwszej połączone z iednomyslném zdaniem Rady

wskazała nam drogę. Sądziłiśmy, że Szwecya, powierzając Xciu Pontecorwo przyszłe swoje losy, z iedney strony zastłoni swoią udzielnosc a zdrugiey zniszczy nasiona niepotrzebney woyny. Długoletnie doswiadczenie i niezgięty charakter utrzymaia wnątrzy porządek. Szczęśliwa zaś skłonnosc do zachowania pokoiu będzie nadgroda dla serca iego. Jego chęć i gorliwosc, nie tylko w oyczyźnie własney ale i w zagranicznych państwach okazana, w zachowaniu swobod ludzkości, przyłożą się do dobra narodowego, i wesprą przywileie oraz prawa nowych iego poddanych. Tą koleią powszechnie bezpieszństwo będzie zatwierdzone. Te względy skłoniły nas do proponowania Stanom seymuiącym Jana Baptistę Juliusza Bernadotte Xcia Pontecorvo za następcę tronu szwedzkiego. Przytym poczytaliśmy za rzecz potrzebną ażeby pomieniony Xiążę, po zakończonym wyborze, ieszcze przed wstąpieniem w granice Szwecyi, spelnil konieczny kardynałnemi prawami Szwecyi utwierdzony obrządek, przyymuiąc swiętą wiarę ewangelicką i podpisuiąc akt, na ten koniec od seymu postanowiony. Niemógąc przeniknąć przyszłego losu oyczyzny naszej, kończemy na życzeniu ażeby wierni poddani nasi wszyscy iednym duchem tchnęli, ażeby państwo skolatane tylu i tak wielkimi nieszczęściami one kiedykolwiek oddaliło i zakwitło naresztę spokojnoscia zgodą i obfitoscia. Bogdayby szwedzki oręż był sławniejszy pokoiem aniżeli woyną. Goreiąc chęcią niezmienną o zachowanie udzielnosci i chwaly Szwecyi przedsięwzieliśmy należeć do następnego przez seym wyboru. Te czucia napełniać będą serce nasze aż do ostatniego tchnienia, a nawet w samém skonaniu poświęciemy ostatnie życzenie kochaney oyczyźnie „Dnia 21 na skutek propozycyi królewskiej nastąpił wybor następcy tronu szwedzkiego. Wszystkie głosy połączyły się za Xciem Pontecorvo; który i przedtym powszechném życzeniem na to dostoięństwo był wskazywany. Pułkownik Graf Merner, ten sam, którzy w przeszley woynie z pułkiem swoim w Libece wzięty był w niewolę przez Xcia Pontecorvo, wyiechał do iego z wiadomością o tym wyborze.

SZTOKOLM, d. 31 sierpnia. (z Hamb Zusch:; Gazeta tuteysza, Tidningar, zapowiedziała iż jest upoważnioną do odwołania fałszow przez drukarnię Upsalską rozsianych. Odwoływa ona treść listu z Erebro d. 15 sierpnia pisanego o ofiarach Xcia Pontecorvo iezelił był następcą obrany. Niebacznie rozrzucone to pismo w Sztokolmie i na prowincyi, zasadzane na samey wieści, niemoże być w skutkach podchlebne dla wydawcy. O dwóch goń-

cach iakoby z Paryża przybyłych, bynajmniej niewiedzą te osoby do których pismo Upsalskie ich posłało. Dwoma dniami pierwiej przybył ieden podróżny i sztafeta od poselstwa królewskiego. Ani pierwszy ani druga niemieli od Xcia Pontecorvo ani listow ani iego portretu. O wiadomościach, napelnienia banku 8 milionami, odkupienia dóbr rozdarowanych w Pomeranii i okrętow skonfiskowanych, oraz utrzymywania się własnym kosztem, przez wspomnioné pismo rozgłoszonych, rozsądna publiczność osądzić potrafi najlepiej, kiedy zważy że Imperator Napoleon, daleki od wszelkiego pozoru wpływu zostawił Królowi i Stanom nieprzymuszony i wolny wybor następcy tronu; kiedy zastanowi się że wielkie i powszechnie szacowane przymioty Xcia, a nie zaś próżne wieści o korzyściach, skłoniły seym do tego wyboru; kiedy rozbierze, iż niezgadza się z dostojnością charakteru Xcia obiecywać handlowi szwedzkiemu korzyści, któreby mogły być zbęgiem okoliczności strudnione.

Z Koppnagi piszą, że poseł fr: Alquier tam przybył, lecz że nieiaką dolegliwością zatrzymany nie może pospieszyć do Sztokolnu podług swojego przeznaczenia. Tamże spodziewają się widzieć Królewicza obranego, kiedy przejeżdżać będzie do kraiu naszego — Statki kanonierskie duńskie zabrały w belcie 4ry okręty kupieckie przenicą i potażem ładowane z wielkiej floty ang. pod zasłoną 5 okrętow liniowych i 3 mniejszych statkow wojennych płynącej. Korsarze duńscy zadają wielkie ciosy handlowi ang. Król ustanowił urządzenie względem prędkiego rozsądzania czy zdobycz prawna lub nie? Sławny zabor 44 okrętow kupieckich na brzegach Norwegii, na pożytek mieszkańcow tego brzegu obrócony został, dla zachęcenia ich do uzbroienia statkow korsarskich. Brzegi zachodnie księstwa Sleswickiego i holsztynskiego iakoteż przystani nad Elbą zamknięte są całkowicie handlowi morskemu.

PARYZ d. 3 września. (z Franc; Berlin:)
Monjter ogłasza z różnych stron wiadomości o wojnie przeciwko handlowi angielskiemu. Wszędzie konfiskują towary osadowe, czy one przychodzą na okrętach Ottomańskich lub Amerykańskich, bez względu na świadectwa mniemane konsulow francuzkich rezydujących w Ameryce w Patras i Gothenburgu. Wiadomo że te papiery są fałszywe. Konfiskata rozciągnęła swoje panowanie w Prusiech w Księstwie Meklemburskim, w Danii, we Włoszech i w Rosyi. Tak ład napelnia się towarami osadowymi ze zgubą kupcow ang. Codzień pogorsza się stan tego królestwa. Bez wątpienia to postępowanie mocarstw lądowych z towarami osadowymi wskaże wkrótce kupcom ang. przepaść do której Anglia zbliża się. Powtarzamy, co nieraz już ogłaszaliśmy że żaden konsul fr: niedaie ani może dawać świadectw o początku towarow osadowych; że więc każde świadectwo iest fałszywe i fabrykowane. Agenci francuzcy i sprzymierzonych mocarstw wszędzie konfiskują towary osadowe iako prawną zdobycz na handlu ang. Dnia 21 sierpnie goniec fr: przyniósł rozkaz do Szczecina sekwestować wszystkie towary osadowe w porcie i w ma-

gazynach będące. Skutek tego kroku zada cios zgubny handlowi ang. Wielkie nader summy wyliczają z tey straty. Pod dniem 22 piszą z Rosztoka, że woyska fr: tam i do Wizmar wkroczyły, że natychmiast opieczętowały składy towarow osadowych, że tegoż czasu sekwestrowały 12 okrętow, które zawinęły do portu Warneminde. Dwie fregaty ang. przyprzewadziły te statki i wpusciwszy do portu odplynęły na morze do reszty handlowey floty. Wszystkie papiery są datowane z Gothenburga. Ta zdobycz na 6 milionow icst szacowaną — Handel nasz w powszechnem scisnieniu, obszerném byż niemoże. Pozwolenia wydawane na sprowadzanie lekarstw i farb z mieysc obojętnych podlegają wielu trudnościom iuż co do zaświadczenia o ich początku, iuż co do wyprrowadzenia z Francyi produktow fr: w podobney massie.

Z powodu opinii komitetu ang: o przyczynach podwyższającej się ceny produktow i handlowego złota, dziennik państwa położył swoje uwagi. Komitet ang: powiedział, że przyczyną drożyny iest nie możność wysłania za granicę papierow bankowych, i trudność z powodu wielkiej ich liczby wymienienia ich na monetę, iakiej potrzeba dla układow zagranicznych. Na to dziennik państwa tak odpowiada. „Ład smiać się powinien z opinii tak błędnej banku Londynskiego w materyi iuż dostatecznie zgłębionej. Wexle banku londynskiego są istotnie papierowemi pieniędzmi, ponieważ niemogą każdego dnia podług upodobania byż zamienione na pieniądze. Papierowe pieniądze wynaydują złoto i zupełnie ono kryją Gotowizna zastępuje mieysce cząstki dochodow. Każde państwo potrzebuie pewney ilości monety. Kiedy ta powiększy się nadto, cena gotowizny spadnie w stotunku do iey zbyttecznej cyrkulacyi. Francya miała papierowe pieniądze. Długo one stały w równowadze z gotowizną. Bo dobra narodowe za nie kupowano. Długo utrzymywały się w równowadze; bo hipoteka była pewna i massa papierow iey nieprzeważała; owszem dobra narodowe przedające się za papierowe pieniądze ułatwiały ich bieg i cenę utrzymywały. Kiedy zaś papiery zaczęły byż pomnażane; równie ich walor upadał, nieprzeto iżby hipoteka była mniejszą, lecz dla tego że sprzedaż niemogła byż równie prędką. W ten czas papiery spadać zaczęły w miarę ich pomnożenia. Zniżyły się nakoniec do tego że wielka liczba milionow niemogła więcey znaczyć iak kilkaset milionow, które są rocznym Francyi dochodem. Toż w Austryi uważano że wartość papierow iest w stosunku do ich liczby. Kiedy summa 500 milionow ryńskich potrzebna dla monarchii austr: powiększoną została, przewyżka na cenie utracac zaczęła w miarę mnożenia papierow. Kiedy 600 mill: znalazło się w cyrkulacyi, papiery tracić zaczęły po 50 procentow; kiedy massa doszła do 900, strata doszła do 100 procentow. Wartość zaś przedmiotow reprezentowanych przez papiery taż sama została. Anglia stanęła iuż na mecie, od której papiery spadać zaczyna. W miarę pomnażających się papierow upada ich cena. Już tracą po 15 i 20 procentow, i iezeli tak daley

postępować będą, jeżeli bank londyński wytrącać nieprzestanie, rzecz oczewista że tracie będą po 100 procentow.

LONDYN 28 sierpnia (z Franc: Hamb: Berlin) Od czasu przyłączenia Hollandyi do Francyi pomużają się u nas bankructwa. Zapowiadają upadek 5ciu naysierwszych domow w Manchester—Z wysp Jersey i Guernesey donoszą o przygotowaniach w portach Cherbourg i Boulōgne przeciwko tym wyspom—Podług listow z Portugalii do d 6 nie niezaszło ważnego. Woysko nasze ustępując od granicy zruynowało młyny, zabrało bydło, i wszelką żywność uwiozło lub zniszczyło. Woysko ma wielki dostatek żywności. Letka jazda nasza wstrzymuje postęp francuzow. Dwudziestu pięciu Szwaycarow, na czaty wyslanych, podług odgłosu, przeszło na naszą stronę. M. Massena niewierzy żadnemu woysku oprócz francuzom i wlochom, i dla tego nieprowadzi do boiu woysk innych. Almeida, opasana od M. Ney, podług wszelkiego podobieństwa da odpor znakomity. W twierdzy zostawiono osadę ang. (Tu monitor położył uwagę że ta wiadomość fałszywa że iak w Ciudad Rodrigo sami hiszpiani, tak w Almeida sami portugalczykowie zostawieni.) W Oporto lękaia się ażeby francuzi nieprzyszli w dni 8 na brzegi Oceanu. Liczne listy donoszą że G. Junot ciągnie przez prowincyę Tra los Montes. G. Tran stanął na czele 14 t. milicyi dla odparcia tego wodza. Po bitwie d. 25 opusciliśmy Pinhel ustępując do Villafranca. Letka brygada poszła do Fraxedas ku Alverca. Jedna tylko jazda na przodzie została, a całe woysko w tył ustąpiło pod Guarda. To stanowisko podług pamiętnikow Lorda Galway jest naylepszym do zaslonienia Lizbony od wschodu przeciwko hiszpanom. Wszakże sama Almeida długo zatrzyma francuzow. Twierdza naymocniejsza w całej Portugalii; ma dobrą cytadellę i należycie we wszystkie potrzeby opatrzoną.

MADRYT d. 6 sierpnia. (z Franc: Monitora Zusch.) M. Soult Xże Dalmacyi z główney kwatery Sevilli przysłał rapport o przepłoszeniu wodza hiszpańskiego Balestaros z gór królestwa Sevilli do granic portugalskich, o porażeniu kupy G. Copons pod wsią Gusman, o oczyszczeniu lewego brzegu Guadiany z nieprzyjaciół; o sadzeniu Ayamonte przez Xcia Aremberg. Wszystkie te gonitwy na zachodzie Andaluzyi odprawił G. Gazan. Na wschodzie zaś od Murcyi Pułkownik Kruze z regimentu Nassau we 150 piechoty i 40 jazdy rozgromił 600 bandytow w połowie pieszo w drugiey konno zbroynych: 150 legło na placu; wielu ranę odniosło; broń całą i 300 koni zdobyto. Drugi Kadryl dowództwa Franciszka Coio przedarł się przez góry Sierra Morena, lecz w prowincyi Cordova grob znalazł z 83 towarzyszymi—Pod Tibas batalion nadwiślański z Pospeluny do Sarragosa ciągnący, napadnięty z tyłu od 1500 insurgentow, przebił się przez kupę zbroyną i opanował Tibas—Woysko ang. nieustąpiło do Lizbony lub Oporto; zgromadziło się tylko dla uważania obrótow M. Masseny. Ten wódz obrał takie stanowisko iż zupełnie zasłania Almeidę. Anglicy bez wydania bitwy

generalney niepotrafią dać odsieczy twierdzy obleżoney.

W połowie miesiąca lipca widziano wielkie poruszenie woyska fr: w tuteyszey stolicy. Na rozkaz Gubernatora G. Beliard woyska stanęły pod bronią, gwardya królewska przed pałac zaciągnęła; i Król pospieszył z teatru do zamku: tamże zgromdzili się przedniejsi urzędnicy i wodzowie. Jednak spokojność nigdzie naruszoną niebyła. Ztąd powstały rozmaite wieści. Mówiono że wielka liczba insurgentow manowcami i bezdróżami przebrawszy się przysunęła się pod stolicę i opanować ją chciała, lecz że tajemnica odkryta zniszczyła przedsięwzięcie. Roboty w zamku Retiro trwają bez przerwy.

W rządzie dziwnych wypadkow terazniejszey kampanii w Hiszpanii liczyć można przybycie Xcia Ludwika Filipa Orleans. Jest to syn naystarszy zgillotynowanego w rewolucyi w Paryżu Xcia Egalité. Na początku rewolucyi służył w woysku pod G. Dumouriez. Szczegulniey popisał się w sławney bitwie pod Jemmape. Potym przenosił się do Anglii i długo tam mieszkał: Ożenił się z córką Ferdynanda 4 króla Sycylijskiego i mieszkał z familią na tey wyspie Tamże przy nim żyła matka jego, córka iedyna Xcia Penthièvre dziedziczka naybogatszey we Francyi puszcziny. Niektóre członki Junty Sewilskiej, uprojektowały wynieść Xcia Orleans na dostojność Regenta Hiszpanii, większość natenczas z przeciwnym zdaniem przemogła. Teraz w Cadix ożywiony ten projekt utrzymał się. Wczerwcu opuścił Sycylię sposobem uroczystym. Pożegnanie z familią, mowy Radzcow, życzenia ludu, znamienowały wielkie przeznaczenie Xcia Orleans. Fregata zaniósła Xcia na brzegi Katalonii. Wszędzie z uniesieniem przyjęty, w Tarragonie doswiadczył szczegulnieyszego zapalu. Z tamtąd udał się do Cadix gdzie równie uroczyście był przyjęty. Teraz podobno w Tortosa nayduje się. To pokazanie się Xcia Orleans niemogło nieściągnąć uwagi gdy od roku 1805 żaden z famili Burbonow niemieszkał się do interessow politycznych; lecz wrażenie potrwa niedługo, i gra wkrótce upadnie

WIEDEN d. 1 wrzesnia. (z Berlin Zusch:) Rząd nasz zatrudnia się szczegulniey skarbowymi interessami. Bankier baron Eskales wyjechał do Paryża dla ułożenia pożyczki w Hollandyi dla dworu naszego. W podobnymże celu dla zaciągnięcia długu we Włoszech P. Ceresa towarzysz iednego bankiera naszego udał się do Wenecyi. Co do należney kontrybuicyi wojenney, ta już prawie opłacona, wysłano wexle do rozmartych kupcow niemieckich, którzy ułatwią opłatę. Spodziewać się należy że cena papierow naszych w górę poydzie. Dziś dają za 100 gotowizny 465 papierami. Minister Graf Wallis pracuje nad podniesieniem kredytu. Mówią że wkrótce nowy podatek naznaczony będzie od własności gruntowych; domow i kapitałow na zniesienie bankocetlow. Woysko zmniejszone więcey aniżeli do gocy części oszczędzi skarbowi wielkie summy. Wiedeńscy złotnicy niemogą wyrabiać żadnych naczyń ze srebra; ten metal cały przeznaczony jest do mennicy—

Cesarz w półowie tego miesiąca wyjeżdża do Lintz, skąd przez Karyntyę uda się do Styryi dla obejrzenia nowych granic państwa swiego—Elektor haski rząd wyjechał do Pragi.

W całej Austrii wszystko nosi postać pokoiu i oznacza jego trwałość. Regimenta uwalniają do domów żołnierzy wysłużonych do następnych popisów. Wszystko, co pisma zagraniczne głosiły o zbieraniu się wojsk austriackich na granicach tureckich, jest bez żadnej pewności. Przeniesienie głównej kwatery wojska fr: z Frankfurtu do Hannoveru dało powód do wielu zawczesnych doniesień. Te wiadomości zwyczajną drogą z Niemiec południowych przeszły do północnych. Choć nie można wręcz tych wieści odwołać, jednak rzeczą jest pewną że żadne wojska fr: nie ruszyły się za główną kwaterą. Dywizya Friand stoi spokojnie między Necker i Bodensee. Podobnie niesłychać bynajmniej o ciągnięciu wojsk fr. z lewego brzegu Renu. Przed kilku tygodniami wojska Bergskie ruszone do Hollandyi nazad powróciły. (Zusch 483:)

HAMBURG d. 12 września. (z Ham Zusch)
Z Marpurga donoszą pod d. 6 września że tamteży zaczęli przechodzić wojska fr. D5 sztab główny przybył do Cassel, z kąd niezwłocznie do Hannoveru przenosi się. Temi dniami tam stanie na czas nieiaki główna kwatera M. Davoust Xcia Averstad i Eckmil. Do jego sztabu należy 500 officerow. Rozumieją że oprócz tego kilka tysięcy z jego wojska stanie w samym Hannoverze. Oczekują nawet przybycia tam samego Mar: Davoust. Przedsięwzięto potrzebne środki dla rozkwaterowania tak sztabu jakoteż wodza naczelnego. Reszta korpusu przechodzi inną drogą do kraiu hannowerskiego. W zamku miasta Hannoveru stać będzie poczta polowa i część sztabu. Regiment 25ty liniowej piechoty d. 7 tam przyciągnie, d. 8 i 9 inne nadejdą. Król westfalski wyrokiem swoim darował swój pałac w mieście Hannoverze obywatelom pod warunkiem, ażeby ten gmach przerobili na koszary na 3000 ludzi—Król pruski obieżdża miasta Szląskie. W mieście Wrocławiu kilku officerow za rozruchy na teatrze poszło do więzienia.

Podróż Imperatora Napoleona do Hollandyi, odłożona do roku następującego. W Dusseldorf pracowano dzień i noc na wystawienie bramy tryumfalnej. Goście zebrali się w wielkiej liczbie dla oglądania Monarchy. Już nie można było znaleźć mieszkania do najościa. Teraz po odebraniu wiadomości wszyscy rozjechali się, i bramę tryumfalną zdeymują. Toż czynią w Hollandyi. Miasta Amszterdam i Rotterdam, wyrokiem Napoleona, pomieszczone są w rządzie dobrych miast Imperatorskich. Azatym burmistrze ich nabyli prawo znajdowania się na Koronacji Imperatorskiej. Wojska fr. wychodzące z Hollandyi stawiają w przechodzie u obywatelow, gdzie nie ma koszar. W Amszterdamie zrobiono projekt zebrania składki na ich wystawienie. Admiral de Vinter formuje gwardyę morską, już w niej liczy 115 ludzi: dzieli się ona na 4 dywizye: mają chorągwie z sławnymi w dziejach imionami, Tromp, Forbin, Ruyter, Jan Bart.

O ROLNICTWIE. Kładniemy list JP. Ma-

Za pozwoleniem Cenzury Wileńskiej — W Drukarni Kuryera Litt:

clure obywatela zjednoczonych stanow Ameryki do J.U. Niemcewicza pisany dnia 4 września 1810., Rozmowa nasza na dniu wczorajszym o rolnictwie Polskim i życzenia, aby gips, iak w zjednoczonych stanach Ameryki jest powszechnie używany tak ażeby wprowadzonym był w Polskie rolnictwo, dała mi myśl rzucenia na papier iak on się używa, i iak niezmiernie dobrodziejstwa przynosi. Chciej go WCP. ziomkom swoim udzielić tym śmieley, że sam był świadkiem korzyści, które rolnicy z używania jego odnoszą. Używanie gipsu za nawoz na pola znane jest w zjednoczonych stanach Ameryki od więcej lat trzydziestu, a to tak pomyślnie, iż sprowadzenie onego z nowey Szkocyi do rozmaitych nowych portowych miast zatrudnia od 200 do 500 okrętow. Rolnicy zieżdżają z głębi o mil Polskich 70 dla zabierania go ze statkow na wozy. Używanie gipsu, zaczęło się w Pensylwanii, mianowicie do uprawy koniczyiny i innych sian niemniej pożytecznych, a to na lekkich i suchych gruntach, które mało co wydawało siana; sposob ten rozciągniętym dziś został do większej części zjednoczonych stanow, i z równą korzyścią używany do polepszenia uprawy pszenicy, żyta kukurudzy, owsow, ięczmion, i innych zboż. W południowych prowincyach doświadczono, iż gips tu równie służy do uprawy bawełny; w bliskości jednak morza na mokro bagnistych, całym piaskzystych miejscach: gips mało co użytecznym zdaje się, lecz na wszystkich innych gruntach szczególnie na lekkich, kiedy rozsądnie użyty, niepoliczony przynosi korzyści. Gips z łona ziemi wyięty, startym bydź powinien iak można naydrobniej i posianym na powierzchni łąk sztucznych, w ten czas, gdy na wiosnę koniczyina lub inne siano wznieśnie się na pół tora lub dwa cale, 70 funtow zmielonego gipsu dostatecznymi będą do zagnojenia morgu gruntu miary Angielskiej. Kiedy gips używa się do zboża, w ten czas zmielony pył onego z wodą rozwiesić należy, i naszać w tym nasienie tak żeby ziarno okryło się cienką gipsową obwódką: nasienie tak obwiedzione wraz siał potrzebą. Do uprawy kukurudzy, lub warzywa, które się przesadza, sypie się mała łyżeczka gipsu w ziemię w czasie sadzenia, inni, gdy planta na 3 lub 4 cale podniesie się, sypią koło niej też samą ilość. Sposob ten powtarzać należy corok. póki rola tak się niezbogaci, iż już podobnego gnojenia potrzebować nie będzie, co w wielu miejscach na lekkich gruntach Pensylwanii już nastąpiło; tam uprawne łąki naybuyniejsze i naygrubsze wydawały siano. Łatwość sprowadzenia potrzebnej ilości gipsow, trzykonny bowiem woz sprowadzi go dostatecznie do zagnojenia sto morgow, ta łatwość mówię, tak go uczyniła powszechnym, iż przez to zupełna w systemie rolniczym stała się odmiana. Nim gips używanym bydź zaczął, lekkie nasze granitowe grunta, przy spadku rzek w około znaczniejszych miast, zaczynały bydź opuszczane, iako zbyt wycieńczone, i mieszkańcy do obfitszych wglęb kraiu przenosić się zaczęli, ale od wprowadzenia gipsu te lekkie i suche grunta stały się naykorzystniejszemi podniósł się stan rolnictwa naszego do równej doskonałości z Angielskiem.